

NEW YORK TIMES, SUNDAY TIMES
IR TARPTAUTINIS BESTSELERIS NR. 1

Parenta tikra
Leilo Sokolovo meilės ir
išlikimo istorija

AUŠVICO

TATUIRUOTOJAS

ROMANAS

HEATHER MORRIS

baltos lankos

Heather Morris

Aušvico
tatuiruotojas

romanas

Iš anglų kalbos vertė Vytautas Petrukaitis

baltos lankos

Prologas

Leilas stengiasi nepakelti akių. Ištiesia ranką į jam atkištą popieriaus skiautę. Jis turi perkelti tuos penkis skaičius ant popierių laikančios merginos rankos. Ant jos jau užrašytas skaičius, bet jis išbluko. Leilas įbeda adatą į kairę ranką, parašo 4, stengdamasis daryti tai švelniai. Išsisunkia kraujas. Bet adata sulindo nepakankamai giliai ir jam tenka skaičių vedžioti iš naujo. Ji nekrūpteli iš skausmo, kurį Leilas žino sukeliantis. *Jos išpėtos nieko nesakyti, nieko nedaryti.* Jis nušluosto kraują ir įtrina žalią rašalą į žaizdelę.

– Paskubėk! – kužda Pepanas.

Leilas per ilgai gaišta. Tatuiruoti rankas vyrams – viena, bjauroti kūnus mergaitėms – siaubinga. Pakėlęs akis Leilas pamato vyrą baltu chalatu, lėtai einantį palei mergaičių eilę. Retkarčiais stabteli nužiūrėti persigandusios merginos veido ir kūno. Galop prieina prie Leilo. Kol šis kuo švelniau laiko merginos ranką, vyras suima delnais jos veidą ir šiurkščiai pakraipo į šalis. Leilas pasižiūri persigandusiai merginai į akis. Jos lūpos kruta rengdamosi kažką sakyti. Leilas smarkiai suspaudžia ranką, kad ji neprasižiotų. Ji pasižiūri į Leilą, jis lūpomis be garso sako: „Ša.“ Vyras baltu chalatu paleidžia jos veidą ir nueina.

– Šaunuolė, – sušnabžda jis imdamasis tatuiruoti likusius tris skaičius – 562. Baigęs nepaleidžia jos rankos akimirką ilgiau, negu reikia, vėl žiūrėdamas į akis. Šiaip ne taip jai šypteli. Ji

atsako šyptelédama dar silpniau, tačiau jos akys prieš jį šokte šoka. Į jas žiūrint jam atrodo, kad širdis sustoja ir tuo pat metu suplaka pirmą kartą, taip smarkiai, kad beveik baudžiasi ištrūkti iš krūtinės. Jis pasižiūri į žemę – ji siūbuoja po kojomis. Jam atkišama dar viena popieriaus skiautė.

– Paskubék, Leilai! – įsakmiai kužda Pepanas.

Kai jis darkart pakelia akis, jos nebéra.

1 skyrius

1942 m. balandis

Leilas darđa kaimo vietove iškėlęs galvą, vengdamas su kuo nors bendrauti. Dvidešimt ketverių metų jaunuolis nemato prasmės susipažinti su vyru šalia, kuris retkarčiais knaptelėdamas galva paliečia jam petį; Leilas nepastumia jo į šalį. Jis tik dar vienas tarp nesuskaičiuojamos gausybės jaunų vyrų, sugrūstų į gyvuliams vežti skirtus vagonus. Leilui niekas nepasakė, kur jie važiuos, todėl apsirengęs kaip įprastai: išlygintu kostiumu, švariais baltais marškiniais, pasirišęs kaklaraištį. *Visada renkis taip, kad padarytum įspūdį!*

Mėgina apskaičiuoti patalpos, kurioje įkalintas, dydį. Vagonas kokio pustrėčio metro pločio, bet ilgio negali nustatyti, nes nemato jo galo. Mėgina skaičiuoti, kiek vyrų keliauja kartu su juo, bet priešais kinkuoja tiek galvų, kad galop nustoja bandęs. Jis nežino, kiek vagonų esama. Jam skauda nugarą ir kojas, niežti veidą. Šeriai jam primena, kad nesimaudė ir nesiskuto nuo tada, kai prieš dvi dienas įlipo į traukinį. Jaučiasi vis nepatogiau.

Mėginantiems jį užkalbinti vyrams atsako padrąsinančiais žodžiais, stengdamasis jų baimę paversti viltimi. *Mes stovim šūduose, bet nepaskęskim juose!* Girdi užgaulias pastabas, murmamas panosėje dėl jo išvaizdos ir laikysenos. Kaltinimus, esą kilęs iš aukštesnių visuomenės sluoksnių.

– Ir pasižiūrėk, kur tave tai atvedė.

Jis stengiasi nuleisti šiuos žodžius negirdomis, o į piktus žvilgsnius atsakyti šypsena. *Ką mėginu apgauti? Aš toks pat persigandęs kaip visi kiti.*

Kažkoks jaunuolis sugauna Leilo žvilgsnį ir pro susigrūdusius kūnus braunasi prie jo. Kai kurie vyrai jį stumdo. *Erdvė bus tavo, tik jeigu ją išsikovosi.*

– Kaip gali būti toks ramus? – klausia jaunuolis. – Jie turėjo šautuvus. Tie šunsnukiai nutaikė į mus šautuvus ir suvarė į šitą... šitą gyvulinį traukinį.

Leilas jam nusišypso.

– Ir aš ne to tikėjaisi.

– Kaip manai, kur važiuojam?

– Nesvarbu. Tik prisimink: esam čia, kad mūsų artimieji būtų saugūs namie.

– Bet kas bus, jeigu?..

– Nereikia spėlioti, „kas bus, jeigu“. Tu to nežinai, aš nežinau – nė vienas iš mūsų nežinom. Darykim tai, ką mums liepia, ir tiek.

– Gal sustojus traukiniui pamėginkim juos įveikti, mūsų juk daugiau?

Blyškus jaunuolio veidas susiraukęs iš sąmyšio ir pykčio. Kumščiai apgailėtinai talžo orą priešais.

– Mes turim kumščius, jie – šautuvus. Kaip manai, kas laimės grumtynes?

Jaunuolis vėl nutyla. Jo petys įremtas Leilui į krūtinę ir Leilas užuodžia nuo riebaluotų plaukų sklindantį prakaito dvoką. Vyro rankos nusvyra ir suglebusios karo prie šonų.

– Aš esu Aronas, – sako jis.

– Leilas.

Aplinkiniai suklūsta, pakelia galvas į jų pusę, paskui vėl nugrimzta į tylūs apmąstymus, panyra į savo mintis. Tai, kas bendra jiems visiems, – baimė. Ir jaunystė. Ir jų religija. Leilas stengiasi nespėlioti, kas gali laukti ateityje. Jam buvo pasakyta, kad vežamas dirbti vokiečiams, – tai jis ir ketina daryti. Jis galvoja apie namie likusius artimuosius. *Saugūs*. Jis pasiaukojo ir dėl nieko nesigaili. Šitaip pasielgtų dar ir dar kartą, kad mylimi artimieji būtų namie drauge.

Rodos, maždaug kas valandą žmonės užduoda jam panašius klausimus. Imdamas justis nuovargį, Leilas pradeda atsakinėti: „Pagyvensim, pamatysim.“ Jis glumsta dėl to, kad klausimai skiriami jam. Juk nežino nieko ypatingo. Taip, jis vilki kostiumą, pasirišęs kaklaraištį, bet tik tuo ir skiriasi nuo kurio nors iš jų. *Mes visi toje pačioje šlykščioje valtyje.*

Tame sausakimšame vagone jie negali sėdėti, juo labiau atsigulti. Tualetus atstoja du kibirai. Jiems prisipildžius prasideda muštynės, nes vyrai mėgina išsisukti nuo smarvės. Kibirai apverčiami, išsilieja tai, kas juose buvo. Leilas įsikibęs į savo lagaminą viliasi, kad su turimais pinigais ir drabužiais galbūt pavyks išsipirkti iš ten, kur jie keliauja, ar bent jau nusipirkti nepavojingą darbą. *Galbūt atsiras darbas, kuriame pravers mano kalbų mokėjimas.*

Jam atrodo, kad pasisekė: nusigavo į vagono šoną. Pro plyšelius tarp lentjuosčių retkarčiais matyti pro šalį bėgantys kaimo vietovių vaizdai. Kylančio šleikštulio bangą sulaiko gaivaus oro gurkšniai, kuriuos vis pavyksta įkvėpti. Galbūt lauke pavasaris, bet dienos labai lietingos, dangus aptrauktas sunkių debesų. Retkarčiais jie važiuoja pro laukus, liepsnojančius nuo pavasariinių gėlių, ir Leilas šypsosi sau. Gėlės. Dar mažas būdamas iš motinos sužinojo, kad moterims jos labai patinka. Kada kitą kartą galės dovanoti gėlių merginai? Jis aprėpia jas akimis, ryškas priešais

švysčiojančias spalvas, ištisis laukus vėjuje linguojančių aguonų, tą skaisčiai raudoną jūrą. Ir prisiekia: kai kitą kartą dovanos kam nors gėlių, priskins jų pats. Jam niekada nė į galvą neatėjo, kad gėlių taip gausu laukuose. Mama turėjo vieną kitą gėlę savo sode, bet niekada jų neskindavo ir neparnešdavo namo. Mintyse jis pradeda sąrašą to, ką darys, „kai grįšiu namo...“

Kyla dar vienos muštynės. Smūgiai. Šauksmai. Leilas nemato, kas vyksta, bet junta besiraitančius, besistumdančius kūnus. Paskui stoja tylą ir iš prieblandos pasigirsta žodžiai:

– Tu jį užmušei.

– Šunsnukiui pasisekė, – suniurna kažkas.

Vargšas šunsnukis!

Mano gyvenimas per gražus, kad baigtųsi šioje dvokiančioje skylėje.

*

Traukinys dažnai stovi, kartais kelias minutes, kartais valandas, visada už kokio miesto ar kaimo. Retkarčiais Leilas spėja pamatyti stočių pavadinimus jiems pro jas praleikiant: Zvardonas, Dzedzicė, kiek vėliau Dankovicė – patvirtinimas, kad jie iš tikrųjų Lenkijoje. Klausimas, į kurį atsakymo nežino: kur jie sustos? Didžiąją kelionės dalį Leilas paskendęs mintyse apie savo gyvenimą Bratislavoje: darbą, butą, draugus – ypač drauges.

Traukinys vėl sustoja. Tamsu nors į akį durk; debesys visiškai paslėpė mėnulį ir žvaigždes. Ar ši tamsa pranašauja ateitį? *Galvok apie dabartį. Apie tai, ką matai, jauti, girdi ir užuodi šią akimirką.* Jis mato vien tokius vyrus kaip jis pats, jaunos, keliaujančius į nežinomą. Girdi, kaip urzgia tušti pilvai ir gergždžia perdziūvusios trachėjos. Užduodžia myžalus, šūdus ir per ilgai nesimaudžiusių kūnų dvoką. Vyrų naudojami proga, kad nėra

mėtomi į visas puses ir kad nereikia stumdytis ir grumdytis dėl lopinėlio grindų. Ne viena galva dabar ilsisi ant Leilo.

Garsus triukšmas atsklinda iš vagono toliau į traukinio galą ir pamažu šliaužia artyn. Vyrams ten trūko kantrybė, jie ruošiasi bėgti. Visus pažadina vyrų, besitrankančių į medinius vagono šonus, garsai, daužymasis tikriausiai vienu iš šūdų kibirų. Ne-trukus subilda visi vagonai, puolami iš vidaus.

– Padėk mums arba traukis iš kelio! – užrinka ant Leilo stambus vyras trenkdamasis į sieną.

– Neeikovok jėgų, – pataria Leilas. – Jeigu tos sienos būtų lengvai išlaužiamos, manai, karvė jau nebūtų to padariusi?

Keletas vyrų liaujasi mėginę ir įpykę atsisuka į jį.

Gromuliuoja jo žodžius. Traukinys staigiai trūkteli į priekį. Galbūt vadovybė nusprendė, kad sąstatui judant neramumų ne-bekils. Vyrai vagonuose nurimsta. Leilas užsimerkia.

*

Leilas grįžo į tėvų namus Krompachuose, Slovakijoje, išgirdęs žinią, kad žydai mažuose miesteliuose sugenami į vieną vietą ir išvežami dirbti vokiečiams. Jis žinojo, kad žydams nebeleidžiama dirbti ir kad iš jų atimamos krautuvės ir įmonės. Beveik keturias savaites jis padėjo tvarkytis namuose, su tėvu ir broliu ką nors taisė, sumeistravo naujas lovas mažiems sūnėnams, iš-augusiems iš vaikiškų lovelių. Jo sesuo vienintelė šeimoje par-nešdavo pinigų, mat dirbo siuvėja. Į darbą ir iš jo turėjo keliauti slapčia, prieš auštant ir sutemus. Viršininkas buvo pasiryžęs ri-zikuoti dėl geriausios savo darbuotojos.

Vieną vakarą ji parsinešė namo skelbimą, kurį jos virši-ninkui buvo liepta iškabinti vitrinoje. Jame buvo reikalaujama, kad kiekviena žydų šeima atiduotų vieną aštuoniolikos ar vyresnį

vaiką dirbti vokiečių valdžiai. Šnabždesiai, gandai apie tai, kas vyksta kituose miestuose ir miesteliuose, pagaliau pasiekė Krompachus. Atrodė, kad Slovakijos vyriausybė ir toliau nuolaidžiavo Hitleriui ir davė viską, ko tik šis norėjo. Skelbime juodu šriftu buvo įspėjama: jeigu kokia nors šeima tokį vaiką turi ir jo neatiduos, visą bus išvežta į koncentracijos stovyklą. Maksas, vyresnysis Leilo brolis, tuoj pat pasišovė vyksti, bet Leilas nenorėjo apie tai nė girdėti: Maksas turi žmoną ir du mažus vaikus. Jis reikalingas namie.

Leilas prisistatė į vietos valdžios skyrių Krompachuose ir pasiūlė būti išvežtas. Pareigūnai, su kuriais kalbėjosi, buvo jo draugai – kartu lankė mokyklą ir pažinojo vieni kitų šeimas. Leilui buvo liepta vyksti į Prahą, prisistatyti atitinkamoms žinyboms ir laukti tolesnių nurodymų.

*

Po dviejų dienų gyvulinių vagonų traukinys vėl sustoja. Šįsyk lauke didelis sambrūzdis. Loja šunys, vokiškai šaukiami įsakymai, atšaujami skląščiai, žvangėdamos atsidaro vagonų durys.

– Lipkit iš traukinio, daiktus palikit! – šaukia kareiviai. – Greičiau, greičiau, paskubėkit! Palikit daiktus ant žemės!

Leilas prie tolimosios vagono sienos, todėl išlipa vienas paskutinių. Prieidamas prie durų pamato per peštynes užmušto vyro lavoną. Trumpam užsimerkęs paskubomis sukalba maldą už mirusįjį. Tada palieka vagoną, bet išsineša dvoką – įsigirusį į drabužius, odą, į kiekvieną jo esybės dalelę. Nušokęs sulenktais keliais rankomis atsiremia į žvirgždą ir valandėlę patupi. Gaudydamas kvapą. Visas išsekęs. Toks ištroškęs, kad net skauda. Iš lėto atsistoja, nužvelgia šimtus išsigandusių vyrų, mėginančių suvokti, kas vyksta. Šunys skalija, šiepia dantis ir kandžioja

tuos, kurie juda lėtai. Dažnas vyras klupčioja: kojų raumenys atsisako dirbti šitiek dienų nevaikščiojus. Lagaminai, knygų ryšuliai, vargana manta atimama iš tų, kurie nenori nieko atiduoti ar tiesiog nesupranta įsakymų. Tuomet jie gauna šautuvo buože arba kumščiu. Leilas įdėmiai nužiūri uniformuotus vyrus. Du žaibai ant švarkų apykaklių išduoda, su kuo turi reikalą: esesininkai. Kitomis aplinkybėmis jis galbūt įvertintų uniformų pasiuvimą, audeklo kokybę, sukirpimo tikslumą.

Padedą savo lagaminą ant žemės. *Iš kur jie žinos, kuris mano?* Nupurto drebulys suvokus, kad vargu ar dar kada nors pamatys jį ir tai, kas jame. Uždeda ranką ant širdies – ant pinigų, kuriuos paslėpė švarko kišenėje. Pažiūri į dangų, įkvepia gaivaus, vėsaus oro ir primena sau, kad bent jau yra lauke.

Nuaidi šūvis ir Leilas krūpteli. Priešais jį stovi SS karininkas, nukreipęs pistoletą į dangų.

– Judinkis!

Leilas pasižiūri atgal į ištuštėjusį traukinį. Vėjas nešioja drabužius, varto knygas. Atvažiuoja keletas sunkvežimių, iš jų išsiropščia maži berniukai. Jie griebia paliktą mantą ir sumeta į sunkvežimius. Leilas pajunta sunkumą tarp menčių. *Atleisk, mama, jie pasiėmė tavo knygas.*

Vyrai kėblina link niūrojančių purvinų rausvų plytų pastatų dideliais, be pertvarų langais. Įėjimą juosia medžiai, pavasarį gausiai išleidę želmenis. Eidamas pro geležinius vartus Leilas pakelia akis į iškaltus iš metalo vokiškus žodžius.

ARBEIT MACHT FREI.

Darbas tavo išlaisvins.

Jis nežino, kur esąs ar kokį darbą turėsias dirbti, bet mintis, kad darbas jį išlaisvins, jam panaši į nesveiką pokštą.

Esesininkai, šautuvai, šunys, atimti jo daiktai – to jis negalėjo įsivaizduoti.

– Kur esam?

Leilas pasisuka ir prie šono pamato Aroną.

– Sakyčiau, eilės gale.

Aronas staiga labai nusimena.

– Tik daryk, kas tau liepiama, ir viskas bus gerai.

Leilas žino, kad jo žodžiai skamba ne itin įtikinamai. Jis greitosiomis šypteli Aronui, šis jam. Leilas mintyse liepia sau klausytis savo paties patarimo: *Daryk, kas tau liepiama. Ir visada viską stebėk.*

Atsidūrę aptvertoje teritorijoje vyrai suvaromi į tiesias gretas. Leilo gretos priekyje prie staliuko sėdi kalinys sumuštu veidu. Jis vilki švarką ir kelnes vertikaliais mėlynais ir baltais dryžiais, su žaliu trikampiu ant krūtinės. Jam už nugaros stovi SS karininkas su užtaisytu šautuvu.

Atslenka debesys. Tolumoje griaudėja perkūnija.

Pasirodo būrelis. Jo priekyje – aukštesnio rango karininkas, lydimas kareivių. Karininko smakras kampuotas, lūpos siauros, virš akių tankūs juodi antakiai. Jo uniforma paprasta, palyginti su tų, kurie jį saugo, be žaibų. O laikysena akivaizdžiai rodo, kad jis čia viršiausias.

– Sveiki atvykę į Aušvicą.

Leilas negali patikėti girdėdamas šiuos žodžius iš beveik nejudančių lūpų. Jėga išplėštas iš namų, gabentas kaip gyvulys, o dabar apsuptas iki dantų ginkluotų esesininkų, jis dabar sveikinamas – sveikinamas!

– Aš esu komendantas Rudolfas Hiosas. Vadovauju čia, Aušvice. Virš vartų, pro kuriuos ką tik įėjote, užrašyta: „Darbas jus išlaisvins“. Tai pirma pamoka jums, vienintelė pamoka. Sunkiai dirbkite. Darykite, kas jums liepiama, ir tapsite laisvi. Neklausysite – sulauksite pasekmių. Jus čia apdoros, paskui būsite nuvesti į savo naujuosius namus – Aušvicą II-Birkenau.

Komendantas nužvelgia jų veidus. Pradedą sakyti dar kažką, bet jį pertraukia garsus perkūno trenksmas. Jis pakelia akis į dangų, kažką suniurna panosėje, mosteli vyrams ranka parodydamas, kad pasakė viską, ir apsisuka eiti. Spektaklis baigtas. Jo apsaugininkai nuskuba iš paskos. Nevykęs spektaklis, bet vis tiek bauginantis.

Prasidedą registracija. Leilas žiūri, kaip pirmieji kaliniai stumiami prie staliukų. Jis pernelyg toli, todėl negirdi trumpų pokalbių – gali tik stebėti, kaip sėdintys pizamuoti vyrai kažką užrašo ir kiekvienam kaliniui paduoda nedidelę popieriaus juostelę. Pagaliau ateina Leilo eilė. Jis turi pasakyti vardą ir pavardę, adresą, profesiją ir tėvų vardus. Prie staliuko sėdintis vyras vėjo nugairintu veidu užrašo Leilo atsakymus tvarkingu, raitytu braižu ir paduoda jam popieriaus skiautę su užrašytu numeriu. Per visą tą laiką vyras nė karto nepakelia akių, nesutinka Leilo žvilgsnio.

Leilas pasižiūri į skaičių: 32407.

Jis su visu vyrų srautu šliurina prie kitų staliukų. Ten sėdi dar keli kaliniai dryžuotais apdarais, su žaliu trikampiu ant krūtinės, stovi daugiau esesininkų. Leilas taip ištroškęs, kad gali nebeištverti. Ištroškęs, išsekęs, jis nustemba, kai popieriaus skiautė išplėšiama jam iš rankos. SS karininkas nutraukia Leilui švarką, perplėšia kairę marškinių rankovę ir prispaudžia dilbį prie stalo. Leilas negalėdamas patikėti spokso, kol kalinys vieną po kito išbado jo odoje skaičius 32407. Pagaliukas su įkišta adata juda greitai ir skausmingai. Paskui vyras paima skudurą, pamirkytą žaliame rašale, ir šiurkščiai patrina Leilui žaizdą.

Tatuiravimas tetruko kelias sekundes, bet nuo patirto šoko Leilui sustoją laikas. Jis sugriebia ranką ir spokso į skaičių. *Kaip koks nors žmogus gali šitaip elgtis su kitu?!* Jis svarsto, ar visą

likusį gyvenimą, nežinia, trumpą ar ilgą, jį apibrėš ši akimirka, šis nei šioks, nei toks skaičius – 32407.

Iš transo Leilą pažadina bakstelėjimas šautuvo buože. Jis paima nuo žemės savo švarką ir paskui kitus vyrus paknops-tomis kėblina į didelį plytinį pastatą su suolais palei sienas. Tai jam primena sporto salę Prahos mokykloje, kur penkias paras miegojo prieš prasidedant kelionei čia.

– Išsirenkite!

– Greičiau, greičiau!

Esesininkai rékauja įsakymus, bet dauguma vyrų jų nesu-pranta. Leilas išverčia juos stovintiems netoliese, šie perduoda kitiems.

– Palikite drabužius ant suolų. Kai išsimaudysite po dušu, jie bus čia.

Netrukus vyrai nusirengia kelnes, švarkus ir marškinius, nusiauna batus, paskui sulanksto nešvarias drapanas ir tvar-kingai padeda ant suolų.

Leilui nuotaiką pakelia mintis gauti vandens, bet žino, kad veikiausiai nebepamatys savo drabužių nei pinigų juose.

Nusirengęs drabužius padeda ant suolo, bet jį apima sunkiai tramdomas įsiūtis. Iš kelnų kišenės išsitraukia ploną degtukų pakelį, praeities malonumų prisiminimą, ir vogčiomis žvilgteli į artimiausią karininką. Šis žiūri į kitą pusę. Leilas uždega degtuką. Galimas daiktas, tai bus paskutinis savo valia atliktas veiksmas. Jis prikiša degtuką prie švarko pamušalo, uždengia jį kelnėmis ir nuskuba prie vyrų, laukiančių eilėje į dušus. Netrukus už nu-garos išgirsta riksmus: „Gaisras!“ Leilas pamato, kaip nuogi vyrai besistumdydami stengiasi nusigauti kuo toliau, o SS karininkas plaka drabužiais mėgindamas užgesinti liepsną.

Dar nepriėjo prie dušų, bet jaučia drebantį. *Ką aš pa-dariau?! Kelias dienas jis visus aplinkui mokė nekelti galvos,*

daryti taip, kaip jiems liepiama, nenuteikti nieko prieš save, o dabar ėmė ir, velniai rautų, sukūrė laužą pastato viduje! Turėjo mažai abejonių, kas jo lauktų, jeigu kas nors patvirtintų, kad padegėjas – jis. *Kvaila. Kvaila!*

Dušų barake nusiramina, ima giliai kvėpuoti. Šimtai drebančių vyrų stovi vienas šalia kito, ant jų liejasi šaltas vanduo. Jie atlošia galvas ir karštligiškai geria, nors vanduo ir dvokia. Dažnas gėdydamasis rankomis dangstosi lyties organus. Leilas plaunasi prakaitą, purvą ir dvoką nuo kūno ir iš plaukų. Vanduo šnypščia vamzdžiuose, plaka grindis. Jam nustojus tekėti, vėl atsidaro persirengimo kambario durys ir be jokio įsakymo jie grįžta prie to, kas pakeitė jų apdarus, – senų rusiškų karinių uniformų ir batų.

– Prieš rengdamiesi, turit nueiti pas kirpėją, – sako vyrams išsišiepęs SS karininkas. – Laukan – greitai!

Vyrai dar kartą sustoja gretomis ir eina link kalinio, o šis pasiruošęs stovi su skustuvu rankoje. Kai ateina Leilo eilė, jis atsisėda ant kėdės tiesia nugara, aukštai iškelta galva. Jis žiūri, kaip SS karininkai eina palei gretas, talžo nuogus kalinius pistoletų rankenomis, įžeidinėja ir žiauriai iš jų juokiasi. Leilas sėdi tiesiau, galvą iškėlęs aukščiau, kol plaukai ant galvos virsta šeriais, ir nekrūpteli, kai skustuvas įpjauna viršugalvį.

Karininko niuksas į nugarą – ženklas, kad jis nukirptas. Leilas su visa vora grįžta į dušų kambarį, ten su kitais ima ieškoti drabužių ir reikiamo dydžio klumpių. Visos drapanos purvinos, dėmėtos, bet jam pavyksta rasti daugmaž gero dydžio apavą ir tikisi, kad pasičiupta rusiška uniforma tiks. Apsirengęs, kaip įsakyta, išeina iš pastato.

Temsta. Merkiant lietui jis, vienas iš nesuskaičiuojamos daugybės vyrų, kaip jam pasirodo, eina labai ilgai. Purvynė darosi vis klampesnė, tad sunku kelti kojas, bet jis ryžtingai kėblina toliau. Kai kurie vyrai vos paeina ar suklumpa ant kelių

ir atsiremia į žemę rankomis. Esesininkai juos muša, kol jie vėl atsistoja, o jeigu ne – nušauna.

Leilas mėgina nuo odos atplėšti sunkią, permirkusią uniformą. Ji trina, brūžina odą; šlapios vilnos ir purvo dvokas sugražina jį į gyvulinį vagoną. Leilas atlošia galvą stengdamasis nuryti kuo daugiau lietaus. Saldus jo skonis – geriausia, ką turėjo per daug dienų, vienintelis dalykas, kurį turėjo per daug dienų; troškulys silpnumą daro dar sunkiau pakeliamą, temdo akis. Gurkia lietaus lašus, sudėjęs rankas riešukučiomis godžiai juos šlerpia. Tolumoje pamato didžiulę teritoriją, apsuptą prožektorių. Jis pusiau kliedi, todėl prožektoriai jam atrodo tarsi švyturiai, žaižaruojantys, šokantys lietuje, rodantys kelią namo. Jie šaukia: „Eikš pas mane! Duosiu tau pastogę, šilumos, valgyti. Eik nesustodamas!“ Bet eidamas pro vartus – virš šių nėra jokios žinios, nesiūlomas joks sandoris, už triūsą nežadama laisvė – Leilas suvokia, kad žerintis mirażas pranyko. Jis atsidūrė kitame kalėjime.

Už šio kiemo tamsoje pranyksta dar viena aptverta teritorija. Tvorų viršų juosia peilinė viela. Viršuje, sargybos bokšteliuose, Leilas pamato esesininkus, nutaikiusius šautuvus į jo pusę. Tvorą netoliese nutvieskia žaibas. *Ja teka elektros srovė*. Griaustinis ne toks garsus, kad nustelbtų šūvį, – krito dar vienas vyras.

– Atkeliavom.

Leilas pasisuka ir pamato artyn besibraunantį Aroną. Kiaurai permirkusį, susitaršiusį. Bet gyvą.

– Taip, atrodo, esam namie. Atrodai klaikiai.

– Nematai, kaip atrodai pats. Įsivaizduok, kad esu tavo veidrodis.

– Ačiū, nereikia.

– Kas bus dabar? – klausia Aronas. Jo balsas it vaiko.